

РЕПРОДУКТИВНЕ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ — АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (огляд літературних джерел)

Радиш Ярослав Федорович,

Національна академія державного управління при Президентові України

Яроцький Микола Євгенович,

Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця

Гакало Вікторія Володимирівна,

Національна академія державного управління при Президентові України

*“Збереження репродуктивного здоров'я в наш я час стало
об'єктом державної політики як на світовому рівні,
так і в нашій країні”*

В.М. Пономаренко
“Здоровье женщины”, 2005. — № 4

*“Коли ми говоримо про репродуктивне здоров'я,
ми розуміємо не тільки здоров'я жінок і чоловіків,
але й здоров'я кожної сім'ї.
Ми говоримо про збереження здоров'я нації”*

Є.Ф. Лахова

Ст. 3 Основного Закону нашої держави — Конституцією України — стверджується, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [1].

Як показують результати аналізу змін чисельності населення за останні 10–15 років, Україна перебуває у стані глибокої демографічної кризи, зумовленої депопуляцією, збільшенням питомої ваги осіб похилого віку і зменшенням середньої тривалості життя.

Зазначене негативно впливає на розвиток продуктивних сил, рівень добробуту людей та економічну ситуацію в державі. Особливе занепокоєння викликає стан репродуктивного здоров'я, яке є невід'ємною складовою нації в цілому і має стратегічне значення для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Такий стан справ зумовлює необхідність подальшого здійснення комплексу заходів, спрямованих на поліпшення репродуктивного здоров'я населення¹.

Як підкреслюється в Постанові Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1849, проблеми, що виникають у сфері репродуктивного здоров'я, зумовлені [5]:

- незадовільним соціальним становищем громадян, недостатньою увагою до ролі інституту сім'ї, збереження традиційної культури взаємовідносин у сім'ї як основної складової суспільства;

¹ Під репродуктивним здоров'ям жінок розуміють: нормальну менструальну функцію, нормальну дітородну функцію, гармонію психосексуальних відносин, відсутність функціонально-морфологічних відхилень (А.Л. Тихомиров, Ч.Г. Олейник, Росія).

- недостатньою соціальною і правовою захищеністю у сфері праці, відсутністю належного контролю за дотриманням правил і норм охорони праці та техніки безпеки; дискримінацією жінок, особливо у сфері приватної підприємницької діяльності, що вигіснює їх у низькооплачувані галузі або змушує шукати роботу в тіньовому секторі економіки чи за кордоном;

- недосконалістю нормативно-правової бази;
- смертністю чоловіків працездатного віку, що у 3,6 рази перевищує смертність жінок;

- високим рівнем материнської та малюкової смертності;

- незадовільним станом здоров'я вагітних жінок, що призводить до збільшення кількості ускладнень під час пологів, які спричиняють виникнення хвороб у новонароджених, а також впливають на рівень захворюваності дітей віком до 14 років та дитячої інвалідності;

- високим рівнем штучного переривання вагітності (19,1 на 1000 жінок репродуктивного віку), що впливає на фертильність і перебіг наступної вагітності та пологів. Штучне переривання вагітності і пов'язані з ним ускладнення призводять до смерті майже кожної десятої жінки;

- незадовільним станом здоров'я підлітків, негативний вплив на яке має поширення порнографії, пропаганда сексуального насильства, широке рекламування шкідливих звичок (тютюнокуріння, вживання алкоголю, наркотиків);

- високим рівнем безпліддя українських сімей, що можна віднести до прямих репродуктивних втрат;

- поширеною онкогінекологічною патологією репродуктивних органів, що є однією з основних причин смертності і призводить до втрати значної кількості молодих жінок, які не реалізували свою репродуктивну функцію;

- недостатнім рівнем матеріально-технічного забезпечення закладів охорони здоров'я, що надають послуги у сфері репродуктивного здоров'я.

За останні роки в Україні виконано низку цікавих комплексних наукових досліджень, об'єктом яких їх автори обрали репродуктивне здоров'я.

Так, метою дисертаційного дослідження В.І. Чебана [6], були розробка та наукове обґрунтування системи технологій медико-соціальної профілактики порушень та корекції репродуктивного формування на основі оцінки популяційного здоров'я та поглибленого вивчення чинників його ризику. Одним із завдань даного дослідження була розробка та наукове обґрунтування соціально-медичної концептуальної моделі популяційного репродуктивного формування, яка представлена на рис. 1.

В.М. Єнікєєва, у своєму дисертаційному дослідженні обґрунтувала систему заходів щодо забезпечення жінок доступною та якісною медичною допомогою та запропонувала для реалізації у практичній діяльності функціонально-організаційну модель збереження репродуктивного здоров'я у сільських жінок на регіональному рівні (рис. 2) [2].

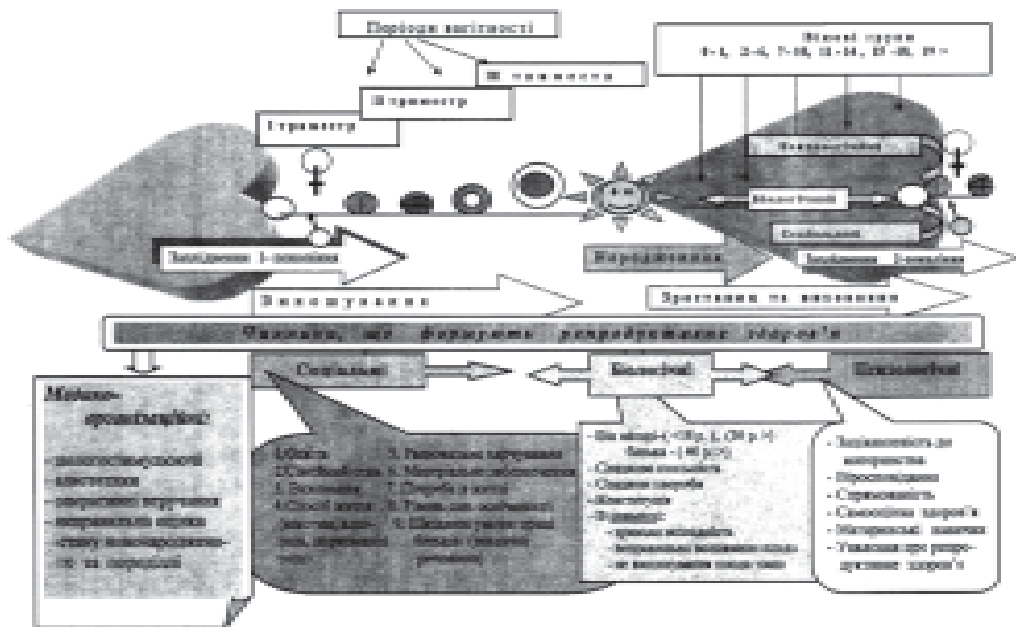

Рис. 1. Модель концепції репродуктивного формування одного покоління

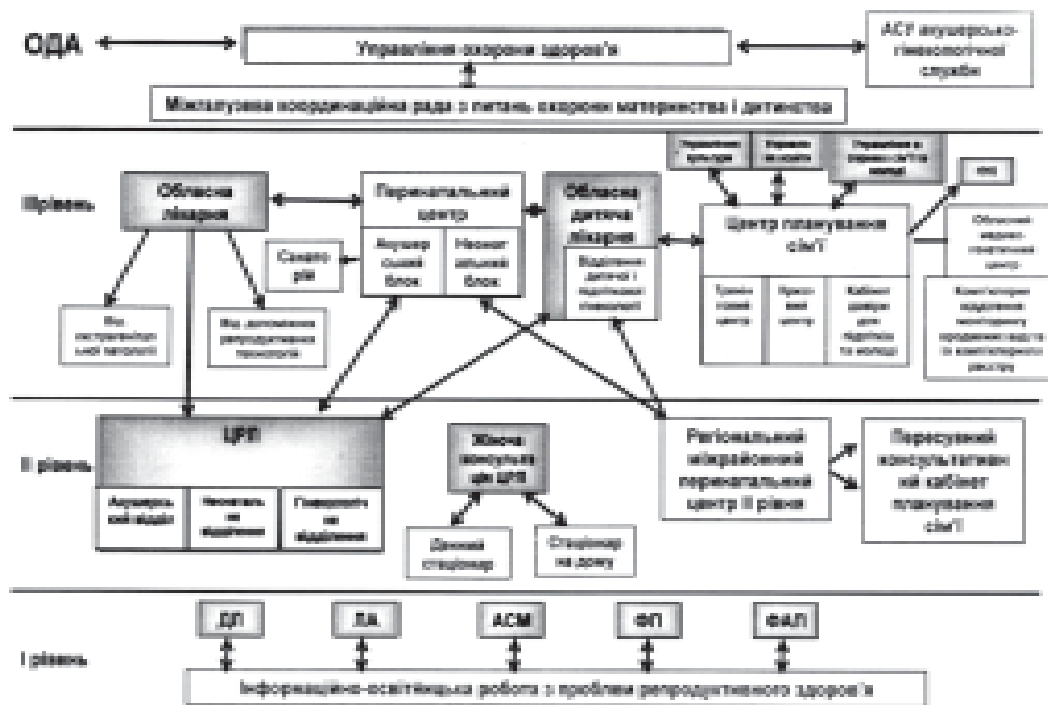

Рис. 2. Функціонально-організаційна модель збереження репродуктивного здоров'я на рівні регіону

Медицинське право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення). Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції 17—18.04.2008, м. Львів

Дослідниця з Донецького державного медичного університету ім. М. Горького І.О. Могилевкіна розробила аналітичну модель репродуктивного здоров'я. Дана модель, на переконання її автора, дозволяє розглядати саме поняття репродуктивного здоров'я з двох сторін. З одного боку, репродуктивне здоров'я — це результат впливу цілого комплексу проміжних і віддалених факторів, аналіз яких дає можливість визначити сфери прикладання зусиль для покращення репродуктивного здоров'я. А з другого боку, стан репродуктивного здоров'я не можна оцінити, не сформувавши так званий пул показників², що визначають цей стан.

Показники репродуктивного здоров'я використовуються для трьох основних цілей [4]:

- оцінки стану репродуктивного здоров'я населення з метою планування програм розвитку або покращення здоров'я;
- моніторингу впровадження і діяльності програм, з метою забезпечення їх правильного виконання і контролю виконання політичних зобов'язань у різних програмах;
- оцінки ефективності і кінцевого результату програм, спрямованих на покращення репродуктивного здоров'я або ж досягнення інших специфічних цілей.

У процесі виконання даного дослідження, його авторами здійснено системний аналіз Постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1849 “Про затвердження Державної програми “Репродуктивне здоров'я нації” на період до 2015 р. — (далі — Програма), яку слід вважати новою парадигмою державної політики щодо покращення репродуктивного здоров'я української нації.

Нами встановлено, що основними завданнями вказаної вище

Програми у сфері медицини є такі [5]:

- забезпечення посилення профілактичної спрямованості медичних послуг щодо збереження репродуктивного здоров'я для кожної цільової групи;
- впровадження стратегії надання послуг щодо збереження репродуктивного здоров'я лікарями загальної практики та сімейними лікарями;
- забезпечення надання високоякісної медичної допомоги у сфері репродуктивного здоров'я та планування сім'ї відповідно до протоколів її надання;
- забезпечення рівних для чоловіків та жінок умов надання послуг щодо збереження репродуктивного здоров'я;
- розширення доступу до медичних послуг підлітків, а також сільського населення;
- розроблення та впровадження новітніх технологій у сфері репродуктивного здоров'я на основі висновків науково-доказової медицини;
- поліпшення матеріально-технічного забезпечення закладів охорони репродуктивного здоров'я;
- удосконалення та оптимізація системи планування сім'ї;
- розроблення стратегії з питань забезпечення населення засобами запобігання непланованій вагітності;
- створення системи підготовки сімейних лікарів і лікарів загальної практики з питань репродуктивного здоров'я та планування сім'ї тощо.

---

² Показники репродуктивного здоров'я — це вимірювальні характеристики чи параметри, які допомагають описати певні аспекти стану здоров'я населення. Більшість показників виявляють проблеми, які потребують втручання, а не являються інструментом діагностики та аналізу даних проблем [4, с. 162].

У сфері науки Програмою передбачено проведення наукових досліджень з метою виявлення факторів та механізму впливу на збереження і поліпшення репродуктивного здоров'я та проведення аналізу щодо стану захворюваності на туберкульоз органів репродуктивної системи тощо.

На думку авторів публікації, передбачений Програмою перелік основних напрямів наукових досліджень слід доповнити дослідженнями, які б спрямовувались на формування виваженої державної політики в галузі охорони здоров'я взагалі та удосконалення нормативно-правової баз з регулювання репродуктивного здоров'я, зокрема.

Викладене вище обумовлюється тим, що в суспільстві і медицині завжди існувала та існує низка біоетичних проблем у зв'язку з прокреацією (від лат. *procreatio* народження, породження на світ, відтворення потомства) або репродукцією людини. Морально-етичні соціальні і правові проблеми виникають як у зв'язку з небажаною вагітністю, так і у зв'язку з неможливістю зачати або виносити дитину. А створення нових репродуктивних технологій породжує нові проблеми біоетики [3, с. 143].

Література

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сес. Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. — К.: Юрінком, 1996.
2. *Єнікеєва В.М.* Наукове обґрунтування функціонально-організаційної моделі збереження репродуктивного здоров'я сільських жінок на регіональному рівні: Автореф. дис. ... канд. мед. наук.: 14.02.03. — К., 2007. — 20 с.
3. *Запорожан В.М.* Біоетика: Підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв. — К.: Здоров'я, 2005. — 288 с.
4. *Могилевкина И.А.* Некоторые аспекты репродуктивного здоровья в Украине // *Здоровье женщины*, 2006. — № 1 (25). — С.162 — 166.
5. Про затвердження Державної програми “Репродуктивне здоров'я нації” на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1849. — <http://www.kmu.gov.ua>.
6. *Чебан В.І.* Репродуктивне здоров'я населення та розробка системи медико-соціальної профілактики порушень його формування: Автореф. дис. ... д. мед. наук.: 14.02.03. — К., 2004. — 36 с.